

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ЯК АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто особливості туристичної діяльності в Івано-Франківській області та визначено пріоритетні напрями розвитку туризму регіону. Зазначено, що особливо важливим важелем як розвитку індустрії туризму регіону, так і економічного зростання сільських територій є агротуризм. Доведено, що попит на агротуристичні послуги зростає з кожним роком, однак не вистачає компетентних кадрів, які можуть підвищити конкурентоздатність своїх послуг та підняти галузь на міжнародний рівень. Обґрунтовано основні підходи для вирішення проблеми з підготовкою кадрів для агротуризму.

Ключові слова: агротуризм, чинники розвитку, агротуристичні послуги, підготовка кадрів.

А. Бойчук. Анализ состояния развития регионального туризма как аспект подготовки специалистов туристической отрасли. В статье рассмотрены особенности туристической деятельности Ивано-Франковской области и определены приоритетные направления развития туризма региона. Отмечено, что особенно важным рычагом как развития индустрии туризма региона, так и экономического роста сельских территорий является агротуризм. Доказано, что спрос на агротуристические услуги растет с каждым годом, однако не хватает компетентных кадров, которые могут повысить конкурентоспособность своих услуг и поднять отрасль на международный уровень. Обоснованы основные подходы для решения проблемы с подготовкой кадров для агротуризма.

Ключевые слова: агротуризм, факторы развития, агротуристические услуги, подготовка кадров.

A. Boichuk. Analysis of the regional tourism development as an aspect of personnel training for tourism industry. The peculiarities of tourism in Ivano-Frankivsk region are analyzed and priority for tourism development in the region is

described. It is indicated that an especially important branch for both the tourism industry development and economic growth of rural areas is agritourism. It is also alleged that the demand for agritourism services is growing every year but the rural tourism of the Carpathian region needs a competent personnel which can enhance the competitiveness of the services and boost the industry on the international level. The main approaches to solve the problems of personnel training for agritourism are proved.

Keywords: agritourism, factors of development, agritourism services, personnel training.

Meta: визначити стан розвитку туризму в Івано-Франківській області загалом та агротуризму зокрема, його роль та частки у вирішенні соціально-економічних проблем села; окреслити основні підходи до підготовки кадрів для туризму як одного з основних чинників просування агротуризму в регіоні на міжнародний рівень.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Індустрія туризму України – галузь економіки, яка безперервно розвивається, де сервіс туристичних пропозицій тісно пов'язаним з якістю. Важливою умовою ефективного розвитку будь-якої галузі економіки, включаючи туризм, є можливість виробництва швидко змінюватися, реорганізовуватися в умовах стрімких перемін та непередбачуваності економічних чинників, вивчати новітні технології та успішно вливатися в сучасні технологічні процеси, що вимагає чимало знань, умінь, терпіння та наполегливості, які виступають основними інструментами конкурентної боротьби.

Особливим чином це стосується регіонів, де вага частина доходу до місцевого бюджету формується за рахунок надходжень від туристичного бізнесу. До таких можна віднести, зокрема, й Івано-Франківську область. Близькість Прикарпаття до європейських країн та транспортних магістралей, сприятливий клімат та чисте гірське повітря, вагомий природно-рекреаційний та культурно-історичний потенціал, місце проведення

різного роду заходів слугують розвитку туризму в області та його просуванню на міжнародний рівень.

Аналіз досліджень і публікацій. Економічні та соціально-економічні проблеми розвитку туризму регіонів відображені в наукових дослідженнях українських і зарубіжних учених: В. Васильєвої, Я. Вербеке, П. Горішевського, Ю. Зінько, Ю. Губені, М. Джебевського, А. Каннона, В. Кафарського, Б. Кожуховської, М. Рутинського та інших. Важливим фактором підвищення якості послуг є кваліфікаційний рівень підготовки кадрів туристичного підприємства. Про це свідчать публікації з цієї теми таких авторів, як А. Конох, В. Лозовенька, Л. Лук'янова, В. Любарець, Т. Сокол, В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Пехмістрова та інших. Саме їх напрацювання дозволяють визначити суть якості послуг у сфері туризму. Разом з тим практично немає досліджень з питань підготовки кадрів для сільського зеленого туризму, агротуризму, екотуризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Івано-Франківській області туризм відіграє особливо важливу роль для розвитку економіки регіону, збереження історичної спадщини, народних традицій та звичаїв, має вплив на соціально-культурну сферу життя.

Загальновідомо, що регіон багатий на винятково природно-рекреаційні ресурси, культурно-історичні пам'ятки національної та світової спадщини. Тут проводяться різного роду заходи національного та міжнародного рівнів, чому дозволяє інфраструктура краю. Досить визначальним для області є етнографічна своєрідність, збережені до сьогодні народні традиції, а також близькість до кордонів Західної Європи. Таким чином, економічні, культурні, природні характеристики Івано-Франківщини слугують предметом туристського інтересу та дозволяють індустрії туризму успішно розвиватися.

Слід зазначити, що Прикарпаття – один із лідерів України, який просуває національний туристичний продукт на міжнародний рівень. Так, за підсумками 2013 року Івано-Франківська область посіла перше місце в державі щодо

кількості прийнятих екскурсантів, третє – щодо кількості внутрішніх туристів, а за обсягами послуг, наданих суб'єктами туристичної діяльності, також зайняла третю позицію (244 млн грн). У 2015 році область знаходилась на третьому місці за загальною кількістю туристів, на дру-

області 87,9%. [1].

Як показує європейський досвід, сільський зелений туризм часто ототожнюють з екотуризмом, що передбачає "активне вивчення природи найчастіше в процесі активних подорожей", та агротуризмом, де "сільське господарство ви-

місь при формуванні туристичної стратегії області.

Отже, зважаючи на зазначене вище, це дозволяє визначити дефініцію "агротуризм" як сектор туристичної галузі, що передбачає надання туристичних послуг шляхом використання природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільської місцевості в поєднанні з можливістю займатися фермерською (аграрною) діяльністю, брати участь у житті сільської громади, родини та її господарства. Окрім того, мінімально необхідними елементами, які включає агротуризм, є синтез етнотуризму, екотуризму, активного та культурно-пізнавального туризму [2, 30].

Агротуризм на Прикарпатті можна охарактеризувати як подано на *рисунку 2*.

Зважаючи на те, що агротуризм є складовою сільського туризму, ці два поняття не рівнозначні і вимагають чіткого розмежування. Як показують дослідження, перелік агротуристичних послуг може бути нескінченним, що вигідно вирізняє агротуризм від інших сегментів ринку туристичних послуг, зокрема від сільського зеленого туризму [4, 22].

Саме агротуризм є одним із найбільш перспективних напрямів підвищення рівня життя в сільській місцевості завдяки додатковому джерелу доходів та все частіше стає обов'язковим елементом державних програм розвитку сільських регіонів.

Варто зазначити, що останніми роками західні країни надають підтримку щодо економічного розвитку сільського відпочинку і туризму в Україні та створюють умови для його виходу на світовий туристичний ринок. Підтвердженням зазначеного вище є різні національні та європейські проекти, гранти підтримки й розвитку туризму в регіоні, а саме:

- проект Асоціації "Центру європейської співпраці" (Республіка Польща) "Почни свій бізнес на селі. Позааграрна підприємницька діяльність задля добробуту українських селян (агротуризм)";
- проект "Івано-Франківська область – край для туризму", який став одним з переможців першого конкурсу проектів у рамках Програми Європейського Союзу "Підтримка політики регіонального розвитку в Україні";
- "Мережа Карпатської кулінарної спадщини";
- "Без кордонів: мережа туристичних маршрутів у Східних Карпатах";
- "Східноєвропейські перлини: створення та просування продуктів міського культурного туризму в транскордонному просторі";

Таблиця 1
Туристичні потоки в Івано-Франківській області

Роки	2013	2014	2015
Внутрішні туристи тис. осіб	59,9	55,6	57,7
Іноземні туристи тис. осіб	5,8	0,6	1,32
Кількість екскурсантів тис. осіб	337,5	1019,8	522,4
Дохід від надання тур. послуг (без ПДВ, акцизного податку й аналогічних обов'язкових платежів) тис. грн	208789,1	5566644,5	5015349,2

Складено за статистичними даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області

гому – за кількістю внутрішніх туристів і доходом від наданих туристичних послуг [7, 178].

Отже, статистика 2014 року засвідчує зниження числа туристичних потоків, зокрема, вітчизняних і зарубіжних туристів порівняно з 2013 роком. Пояснення цьому полягає в об'єктивних причинах суспільно-політичної ситуації країни, зниженні доходів та купівельної спроможності населення через ріст курсу долара щодо національної валюти.

Різноманіття ландшафтів і помірно-континентальний клімат області обумовлюють, на наш погляд, можливість розвитку багатьох видів туризму залежно від цілей подорожі. Популярними та перспективними є спортивний, сільський зелений туризм, лікувальний, етнотуризм, пригодницький, релігійний.

Один із найбільш популярних видів туризму на Прикарпатті – сільський зелений туризм. Варто зазначити, що за показниками його розвитку Івано-Франківська область є в числі перших в Україні. За неофіційними даними, станом на січень 2016 року в області налічується понад 800 садіб сільського зеленого туризму. 60% усіх садіб зеленого туризму в Україні знаходиться на території Івано-Франківщини, а кількість відпочивальників, які обрали даний вид відпочинку, склав понад 40%. Рівень рентабельності діяльності підприємців, що займаються цим бізнесом, становить в

ступає у ролі бази для туриста" [5, 12].

За визначенням ученого туризмологі М. Рутинського, агротуризм характеризується як "відпочинковий вид туризму, що зосереджений на сільських територіях та передбачає використання сільського (фермерського) господарства з метою рекреації, освіти та активного залучення до традиційних форм господарювання" [6, 19].

Приватний відпочинок у селі на Прикарпатті існував здавна, про що свідчать історичні факти праці та відпочинку багатьох знаменитих постатей української і світової культури, літератури, мистецтва, науки, зокрема, таких як І. Франко, М. Драгоманов, Леся Українка, Г. Хоткевич, М. Коцюбинський, М. Грушевський, О. Кобилянська, І. Труш, С. Вінценз, Ф. Ржегорж та багато інших.

Існує достатньо чинників, які сприяють розвитку агротуризму в області: значна частка угідь перебуває в користуванні селян, широко поширене ведення сільського домогосподарства, велика кількість атракцій, які відсутні в інших регіонах України (*рис. 1*). Отже, можемо стверджувати про високий потенціал розвитку даного виду туризму. Саме він має займати одне з провідних місць у формуванні туристичної стратегії Прикарпаття.

Можна стверджувати про високий потенціал розвитку даного виду туризму і він має займати одне з провідних

Рис. 1. Чинники, що впливають на розвиток агротуризму в Івано-Франківській області

• "Карпатські історичні вузькоколіїні залізничні дороги";

"Shtetl Routes. Об'єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі" [3, 6].

Однак з розвитком агротуризму як у регіоні, так і в Україні загалом, виникає питання забезпечення даної галузі компетентними фахівцями, здатними надавати якісні агротуристичні послуги. На підставі дослідження якості кадрового потенціалу в галузі агротуризму Прикарпаття з'ясувалося, що більшість працівників агросадіб не мають базової туристичної освіти, що відповідно позна-

чається на якості надання послуг. Це вказує на те, що в регіоні немає фахівців, готових займатися аграрним туризмом, здатних його розвивати і пробуджувати інтерес до даного відпочинку, відчувається гостра нестача спеціалістів і відсутність специфічних знань, характерних для даного виду туризму.

На разі в Україні працівники агротуристичного бізнесу не зобов'язані мати спеціальну освіту в галузі туризму, і це призводить до того, що послуги зеленого туризму надаються недостатньо кваліфікованими особами, які здійснюють свою діяльність стихійно, спираючись на

власну інтуїцію. Як наслідок, кількість туристів, особливо іноземних, в українських Карпатах значно менша порівняно із сусідніми польськими, румунськими та словацькими Карпатами. У даний час не вирішеним залишається питання навчання власників агротуристичних господарств та перекваліфікації безробітних мешканців сіл.

З метою з'ясування деяких аспектів підготовки кадрів для агротуризму нами було проведено анкетування 286 працівників та відпочивальників у агрооселях. Респондентам пропонувалось відповісти на запитання та внести свої пропо-

Агротуризм Прикарпаття

Рис. 2. Характеристика агротуризму в Івано-Франківській області

зиці для покращення сервісу.

Проаналізуємо отримані результати анкетування туристів та відповідальників. Перше питання анкети "Яка, на Вашу думку, є головна причина труднощів у роботі та веденні агротуристичного бізнесу?" ставило за мету визначити найбільш серйозні проблеми, з якими стикаються власники агроосель. Результати представлені на *рисунку 3*.

Відповіді розділилися наступним чином: відсутність кваліфікованих кадрів (48,3%), недосконале законодавство (15,7%), брак реклами (14,4%), невідповідність ціни і якості (10,1%), відсутність інфраструктури (9,4%), недобросовісна конкуренція (2,1%).

На питання анкети "Чи вважаєте Ви за необхідне здійснювати підготовку фахівців для галузі агротуризму?" 96% усіх опитаних дали ствердну відповідь.

Результати відповідей на третє питання "На скільки добре підготовлений персонал до організації роботи в агротуризмі?" представлені на *рисунку 4*.

Аналіз відповідей показує, що 12,5% туристів та лише 2,2% робітників і влас-

ників агросадиб вважають працівників сфери агротуризму повністю готовими

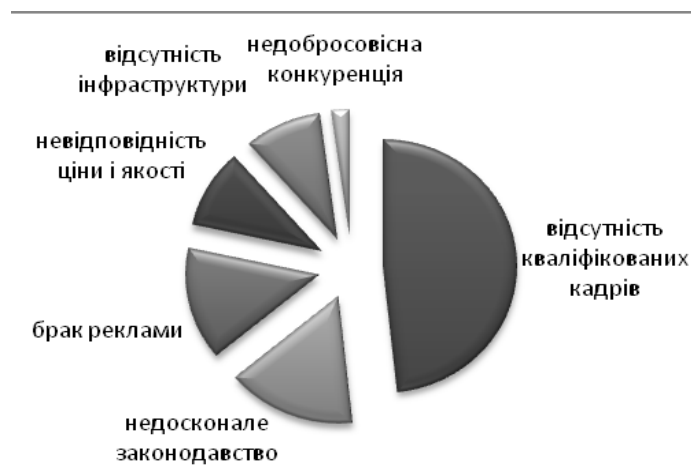

Рис. 3. Причина труднощів ведення агротуристичного бізнесу

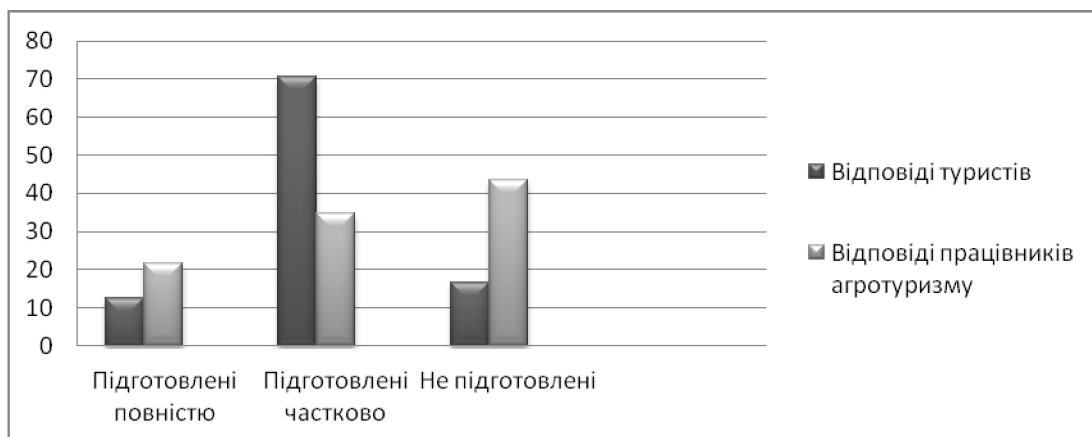

Рис. 4. Готовність персоналу до агротуристичної діяльності

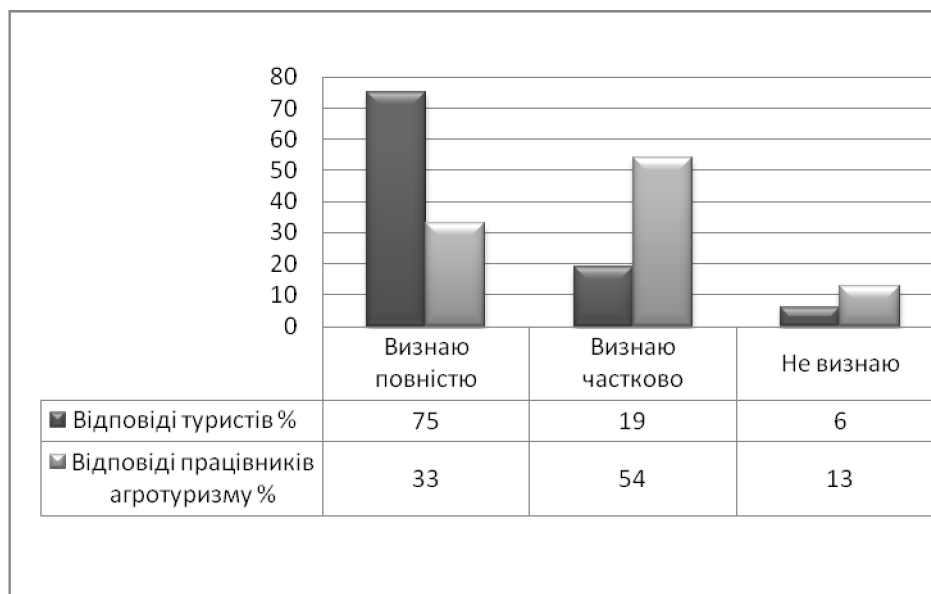

Рис. 5. Визначення впливу рівня підготовки на якість послуг

до виконання своїх функціональних обов'язків; думка 70,8% туристів та 54,3% працівників – підготовлені частково; відповідно 16,6% та 13% – не готові до організації агротуристичної діяльності.

Розподіл відповідей на четверте запитання "Чи визнаєте Ви вплив рівня підготовки в навчальних закладах на результативність агротуристичної діяльності та якість послуг?" показує, що 94% всіх відпочивальників та 87% працівників і власників агрогосподарств повністю або частково вважають обов'язковою умовою професійну підготовку працівників, що, як наслідок, впливає на результативність та якість послуг агротуристичної діяльності.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз результатів анкетувань підтвердив, що в регіоні бракує компетентних фахівців у галузі агротуризму; власники садиб погано підготовлені до ведення агротуристичної діяльності, відпочивальники нашоухуються на проблеми, які пов'язані з недостатньою кваліфікацією та знаннями працівників. Саме тому вирішення цих питань вимагає нових підходів до підготовки кадрів для сфери туризму, а саме: підвищення кваліфікації та перекваліфікації робітників господарств агротуризму шляхом створення системи дистанційно-

го навчання, навчальних курсів вихідного дня, виїзних навчальних занять, майстер-класів, надання консультативної допомоги навчальними закладами та провідними фахівцями управління туризму, адже від цього залежить також і якість пропонованих послуг.

Отже, проблема підготовки фахівців до професійної діяльності у сфері туризму потребує подальшого вдосконалення системи навчання, доопрацювання навчальних планів, розробки нових навчально-методичних матеріалів відповідно до сучасних вимог.

Без сумніву, важливою складовою успішного розвитку туризму є професійно підготовлені кадри. У зв'язку з цим перед державою стоять важливі завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, які відповідають регіональним вимогам та потребам, конкурентоспроможних на туристичному ринку праці та в наданні якісних туристичних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звернення до керівників органів місцевого самоврядування (податок на нерухомість і розвиток сільського зеленого туризму) / Івано-Франківська обласна державна адміністрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/news/30744>

2. Зінько Ю. В. Інноваційні форми занять в сільському туризмі та агротуризмі / Зінько Ю. В., Рутинський М. Й., Горішевський П. А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – К., 2011. – Вип. 163. – Ч. 1. – С. 30–38.

3. Комплексна регіональна цільова програма розвитку туризму в області на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.if.gov.ua/files/uploads/Програма%20розвитку%20туризму%202016-2020.pdf

4. Кудла Н. С. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності [текст] : навч. посіб. / Н. С. Кудла. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 152 с.

5. Куліковський Б. Б. Впровадження сільського зеленого туризму в навчальний процес [текст] / Б. Б. Куліковський. – К. : Геопринт, 2008. – 60 с.

6. Рутинський М. Й. Сільський туризм : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.

7. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2015 рік / [за ред. О. В. Бліннікової]. – Державна служба статистики України ; Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2016. – 471 с.

Стаття надійшла 16.11.2016 р.